

NĚKOLIK DESÍTEK ZAVRAŽDĚNÝCH V HRANICKÉM LÁGRU

V roce 2003 jsem vydal knížku *Příběh lágru – Internační tábor a perzekuce Němců v Hranicích (1945–1946)* postavenou zejména na zápisech z výslechů, které proběhly v roce 1945 a 1946 v souvislosti s vyšetřováním zločinů v hranickém internačním táboře. Podle těchto záznamů bylo v táboře umučeno nejméně sedm osob, další tři případy byly zmíněny pouze okrajově a vyšetřování se jim nevěnovalo.

Teprve díky knize se mi podařilo setkat se se ženou, kterou jsem znal z výslechových protokolů jako Jiřinu K. Na jejím vyprávění mě nejvíce zaujalo tvrzení, že podle jejích zkušeností bylo v motošinském táboře ubíjeno v prvních týdnech 4 až 5 lidí denně. Celkově odhadovala počet zavražděných na cca 250 v průběhu května a června 1945. Její (již zemřelý, tehdy čtrnáctiletý) bratr tyto mrtvé osobně odvážel na hranický městský hřbitov [1]. To stavělo do nového světla už známé svědectví Franze Schneidera z roku 1947, v němž již po vysídlení do Německa uvedl: „Musel jsem pohřbívat všechny mrtvolky zabitých Němců, z části ubité, zastrělené, nebo pověšené na šibenici postavené na dvoře. Krvavé stopy byly dobře viditelné od tábora až ke hřbitovu, protože mrtvolky byly převáženy na malém vozíku. Musel jsem tyto krvavé skvrny zahlazovat lopatou a koštětem. Mrtvolky byly nahé házeny v počtu až šest těl do jednoho hrobu, při tom česká stráž mrtvolky kopala a fackovala s poznámkami: „tak teď můžou německé svině shnit!“ Myslím, že nejméně 300 mrtvol bylo takto zahrabáno.“ Zatím jsem nenašel způsob, jak tato hrůzná čísla ověřit.

Ještě jiná čísla uvedl jeden z internovaných, dříve vedoucí továrny Kunz – Adalbert Schattauer – když v říjnu 1946 vypovídal v Novém Jičíně, tedy mimo dosah hranické SNB: „podle vyprávění si strážných a podle toho, co jsem sám viděl, ubito mělo být v tomto táboře asi 37 Němců a Čechů, Srbů, Slováků atd.“ Počet obětí 40 udává pro Hranice také soupis s názvem *Místa, kde byly vykonány popravy a vraždy Němců v období V.–VII./45 (1947)* [2].

Příčiněním Václava Bednáře, který mě kdysi upozornil na ony výslechové protokoly, a tak mě vlastně k celé problematice přivedl, jsem v Pamětní knize farnosti hranické našel další zajímavé svědectví o hranickém internačním táboře [3]: „Jen škoda, že si národ sám zkazil krásné chvíle osvobození, kdy u některých lidí radost ze svobody se změnila v nevázanost, krádeže německého majetku, který patřil nyní našemu státu, odporné průvody městem s některými neoblíbenými Němci a kolaboranty za účasti dětí, opilství, úpadek pracovní morálky, chamtivost, osočování, udavačství, pomluvy, závist atd., koncentrační tábor ve staré nemocnici aj.“ A dále: „Ostudou Hranic zůstane internační tábor, který zde byl zřízen hned po osvobození města r. 1945 a v němž umístění všichni Němci z Hranic i okolí. Vedení v táboře svěřeno některým „osvobozeným politickým vězňům“ českým, kteří sem přinesli mravy obvyklé u německého gestapa, odtud se mluví u nás o „českém gestapismu“. Zde hrubým jednáním a nedostatkem potravy a ošetření zemřelo mnoho starších lidí, a clona z této záležitosti odhalena částečně při vyšetřování p. Boudy. Číslo zde uvedené – zemřelí v internačním táboře – není úplné, jiná úmrtí jsou utajena v ohledacích listech fingovanými nemocemi. Odsunem Němců do říše r. 1946 zrušen byl tábor internační, na něhož s bolestí budou vzpomínat mnozí Češi, z nenávisti sem přivedení.“ Následující tabulka přitom obsahuje údaj, že v internačním táboře v roce 1945 zemřelo 21 lidí, v roce 1946 pak 3 lidé [4]. Autorem zápisu je Josef Troup (1897–1984), gymnaziální profesor a krátce též hranický starosta. Zápis pochází ze srpna 1948, kdy už byl po únorovém převratu z učitelského místa vyhozen. Jím uváděná čísla se blíží informacím A. Schattauera.

[1] Na její svědectví jsem upozornil v dodatku zařazeném do dotisku Příběhu lágru (červen 2004).

[2] Archiv Ministerstva vnitra (Brno-Kanice) A 2/1, 1765, mikrofiše 21/54, cituje Franz Chocholatý Gröger, Kde žije ti mrtví jsou... (<http://www.cs-magazin.com/2010-11/view.php?article=articles/cs101183.htm>, 14. února 2011).

[3] Roman Helcl: Hranice už ví, jak prožily konec války, in: Mladá fronta Dnes, Střední Morava, 13. 5. 2006, s. 3.

[4] Mimo to je tu rubrika *Němci*, udávající pro rok 1945 počet 36 zemřelých.

87 Netuším, zda se někdy podaří prokázat stovky zavražděných, ale už dnes lze bezpečně tvrdit, že následkem špatného zacházení či přímo rukama strážných bylo v hranickém lágru v létě 1945 zavražděno přinejmenším několik desítek lidí.

JIŘÍ J. K. NEBESKÝ

FRIEDRICH KULNIGG – – MALÍŘ HRANICKÉ KRAJINY

Výzdobu obřadní síně v hranickém zámku tvoří mj. také čtyři olejomalby z 80. let 19. století. Jen jedna je signována »F. Kulnigg«, ale zjevně jsou všechny čtyři obrazy dílem téhož autora. O něm nebylo v literatuře známo prakticky nic, až před několika lety publikovaný článek [1] Dr. Elisabeth Schlögg-Ernst, zaměstnankyně Štýrského zemského archivu, naše vědomosti rozšířil.

Friedrich Kulnigg se narodil 15. dubna 1838 ve štýrském hlavním městě Graz jako páté dítě Josefa a Marie Amalie Kulniggových. V letech 1853–1855 byl studentem tamní výtvarné akademie, 1858–1859 navštěvoval kurz krajinomalby u prof. Franze Steinfeldta na vídeňské akademii výtvarných umění, souběžně absolvoval tři semestry na právnické fakultě, nakonec se ale rozhodl pro vojenskou dráhu, při níž své výtvarné nadání využil jako pedagog předmětů týkajících se kartografie. Roku 1866 se stal kadetem u 20. pěšího pluku a téhož roku byl povýšen na poručíka. Kartografické vzdělání získal v letech 1873–1874 na vídeňské výtvarné škole Institutu vojenské geografie, následně pracoval v Haliči jako vojenský mapovač, 1875 povýšen na nadporučíka. Pak se věnoval výuce předmětů s názvy Terrainlehre a Terraindarstellung – od října 1877 do září 1879 na kadetní škole v Liebenau u Grazu, následovala vojenská vyšší reálka a jezdecká kadetní škola v Hranicích, kde v roce 1882 dosáhl hodnosti kapitána. V září 1883 nastoupil na vojenskou nižší reálku v St. Pölten, 1885–1886 působil na obdobné škole v Košicích. Poté nastoupil do vojenského archivu ve Vídni, kde se stal vedoucím kartografického oddělení, 1896 povýšen na majora. V dubnu roku 1900 měl být penzionován, ale krátce předtím zemřel. Přesné datum úmrtí není zatím známo.

Nikdy se neoženil, ale z jeho testamentu vyplývá, že 38 let žil s Marií Dežmannovou, roz. Petrocí, která se také stala jeho dědičkou. V poslední vůli také vyslovil přání mít vojenský pohřeb bez účasti duchovního.

Štýrský zemský archiv vlastní 18 Kulniggových výtvarných děl – akvarely, perokresby a litografie zachycují budovy a zákoutí tehdejšího Grazu, všechny byly vytvořeny v l. 1861–1879.

Z údajů, které shromáždila Elisabeth Schlögg-Ernst vyplývá, že Friedrich Kulnigg působil v Hranicích v letech 1879–1883 (čtyři školní roky), z roku 1882 je dokonce zachováno několik fotografií učitelského sboru (viz s. 88).

Z doby jeho hranického působení se zachovala zmíněná čtveřice pláten:

- Helfštýn – zřícenina hradu, nesignováno
- Klichovská ulice – hranické předměstí, signováno »F. Kulnigg 882«
- Teplické údolí – pohled na lázně, nesignováno
- Kostelíček – pohled na Hranice, signováno »FK«

Všechna plátna jsou olejomalby o rozměru 900 × 680 mm, shodné rámy mají rozměr 1040 × 815 mm. Jedná se o poměrně zručné, ještě biedermeierovské olejomalby, jež by stejně dobře mohly být vytvořeny o třicet let dříve. Narodil od grazských obrázků soudobých zákoutí převládá u hranických prací idylická krajina okolí města. Přesto mají vedle uměleckého významu tyto práce nezanedbatelný rozměr dokumentární.

[1] Elisabeth Schlögg-Ernst: Friedrich Kulnigg (1838–1900). Künstler und Archivar. In: Josef Riegler (Hg.), *Bauern, Bürger, hohe Herren*. Graz, Steiermärkisches Landesarchiv 2005, s.73–84.